

בענין עשיית וסתירת אוהל בשבת וביו"ט - שיעור 501

I. כללי דיני אהל

(א) איסור דאורייתא בעשיית אוהל קבע דהיינו כל גג המאהיל שעשוי להגן על איזה חפץ וכדומה מן הרוח או הגשם או מן השמש אפילו אין שם דפנות כמו מטריה או הפורס שמיכה על גבי יתידות להאהיל עליו או על חפציו ובאופן כדי שיתקיים זמן ארוך הוי אוהל קבע וחייב חטאת וה"ה להוסיף על אוהל קבע שיתקיים כמה ימים (שש"כ כ"ד - ה) אסור מן התורה

(ב) אסור לעשות אהל קבוע בשבת שהוא תולדת בונה ושיעורו טפח על טפח ברום טפח (רמב"ם שבת י' - י"ג) ואהל עראי אסור מדרבנן משום גזירה (רמב"ם כ"ג - כ"ז) והפמ"ג כתב דלח' או לט' ימים נקרא קבע וכ"כ הכלכלת שבת וע"ע בשו"ע הרב (ש"ז - ט"ו) דמשמע דדוקא להתקיים לעולם ועיין במ"ב (תרכ"ו - סק"ז) דאסור לומר לנכרי שישכך לו סוכה ביו"ט וע"ע במ"ב (תרכ"ז - סק"ח) שהתיר ע"י נכרי ואפשר שתלוי אם הוא ביום ראשון או ביום אחרון שהוא רק עראי וצ"ע אמנם אם פתוח טפח מבעוד יום מותר להוסיף עליו דתוספות אהל עראי מותר

(ג) אהל במחיצות - דעת רש"י (קכ"ה): דדוקא בגג שייך אהל אמנם דעת תוספות (עיינין מ"ד) דשייך איסור אהל במחיצות המתרת כגון דופן שלישי לסוכה או לעשות רה"י או מחיצה לאור הנר להתיר תשמיש המטה אבל הכל מודים מחיצה לצניעות בין אנשים לנשים כמו לדרשה מותר (מ"ב סק"ה) (עניבה בחוט שנפסק)

ד) אהל שעשוי להגן כמו מחצלת על ד' קונדסין

1. אין צריך מחיצות תחתיו (מ"ב שט"ו - ג כרש"י) ולא כהרשב"א בשם תוספות דצריך
 2. כל זה אם עשוי דוקא לדירת אדם או בהמה (חזו"א נ"ג - ט ד"ה כתב המ"ז) דאם לאו אינו אהל מן התורה ולכן כסוי קדרה אין בו משום אהל שאינו לדירת אדם
 3. לפרוש טלית על חתן תורה מותר כיון שאינו מניחו אלא אותו בידו (חזו"א נ"ג - סק"ז) ושאינו מטריה דהיא אהל מצד עצמו משא"כ נייר או פלאסטיק האוחז בידו על ראשו והקצוה"ש (ק"כ - סק"ח) התיר מטעם אחר כיון שאינו עשוי אלא לכבוד ונפק"מ לפרוש עתון על ראשו בעת הגשם

4. דעת הרשב"א (קל"ט): דאין אהל בכסוי הכלים ואפילו לתוספות (צ"ה ל"ג) אם המכסה מתוקנת לכך ותיקונה מוכיח עליה מותר (שו"ע הרב שט"ו - י"ט והט"ז סק"ח)

ה) אהל שהעיקר נעשה שלא להגן אלא האהל נעשה ממילא אסור

1. דוקא בד' מחיצות אפילו אם אין צריך לאויר תחתיו כמו שלחן (מ"ב סקמ"ח) ובב' מחיצות אסור אם משתמשינן באויר תחתיו כמו מטה
 2. ויש אומרים דוקא שצריך לאויר תחתיו (שט"ו - ז) משא"כ שלחן או ספר מכאן וספר מכאן על גביהן מותר
 3. דוקא אם עשה המחיצות שתחתיו בשבת ואם נעשו קודם מותר (מ"ב סקמ"ח)
 4. דוקא המחיצות מקודם ואח"כ הגג (מלמטה למעלה) ולהיפך מותר
 5. וגיגית שהוא רחבה ביותר נעשה כאהל אפילו אם המחיצות נעשה מקודם אסור (כשיטת תוספות שם ומ"ב סק"ז)

II. י"ג דוגמאות הנוגע לענין אהל

(א) סוכך הבית (awning) - עיין שו"ת נודע ביהודה (תנייח ב) שיש כמה טעמים לאסור המטריה (umbrella)

1. אין דומה לכסא של פרקים (שט"ו - ה) ששם אינו מתכוין לאהל ולכן דוקא שם מועיל ציריים אבל במטריה מכוין לאהל וזה כרא"ש (צ"ה ד - י"ח) וזה מתרץ קשה ממת (שבת מ"ג)
 2. אין דומה לטלית כפולה (שט"ו - י) משום שאנו פסקינן כמג"א אליבא הרי"ף ורמב"ם דדוקא שאין בו אוהל טפח

3. ולא דמי להעמיד החופה שהיתר המג"א כי זה דרך כבוד ולא להגן
4. ולא דמי לציריים בגג הסוכה (תרכ"ו - ג זרמ"ח) ששם הגג מחובר לבית והגג כמו דלת ובטל לבית אבל מטריה עושה את כולה
5. אין דומה למטה זקופה ששם אין עושה לא גג ומחיצות
6. ודומה לסיאנא (סב"ב) (ש"ח - מ) לדעת האוסרים אבל אם עשה המטריה מע"ש וכבר הוא אוהל בכל מקום שהוא ולכן כשמניחו על ראשו אינו עושה אוהל חדש ולמה זה דומה להולך בשבת ועומד תחת אוהל ולא דמי לסיאנא לדעת האוסרים שהוא יוציא מן הבגד ויעשהו כמו אוהל

ב) לפתוח האהל הקבוע בעגלות תינוקות - עיין שו"ת אג"מ (ד - ק"ה - ג) וכדבר למתוח האהל הקבוע בעגלות תינוקות שהחזון איש התיר יש לפקפק בדבריו ולכן יש להחמיר בלא פריסת טפח מערב שבת וקשה מרמ"א (תרכ"ו - ג) דסגירת גג הסוכה בציריים מותר ועיין כלכלת שבת גג סוכה כבר עשוי אבל במטריה שדוחק מלמטה עושה אוהל חדש

ג) רשת על גבי עגלת תינוק וכדומה מותר אם כל הרווחים הם פרוץ מרובה על העומד (שש"כ כ"ד - הערה ל"ו) ועוד עיין בדרכי משה (תק"ז - ז) בשם הרא"ש דלא אמרינן לבוד להחמיר אמנם המג"א (תק"ז) חלק עליו וטוב שיהיה פותח טפח מע"ש

ד) ללבוש בגדו או טליתו או שק על ראשו להגן מן הגשם מותר ואינו דומה לכובע (ש"ח - מ) דהתם השפה שהוציאה קשה ביותר ואינו נכפף משא"כ בנידן דידן הרי הוא כגלימה בעלמא

ה) לענין כפיית כלי על דבר מאכל (cake cover with walls) עיין שיעור 90 ועיין עוד ילקוט יוסף (דף תקל"ח - כ) הנה (שנת קל"ח) שרינן להחזיר מטה זקופה וליישבה על רגליה ואף שעושה אהל ומשתמש באויר שתחתיה מ"מ כיון שאינו עושה מחיצות שהרי המטה מחוברת עם רגליה לא דמי לעשיית אהל שהרי הדפנות כבר עשויות ואינו עושה מחיצות וגג רק מעמיד ומהפך הכלי כדוגמות מטה ואמנם תיבה גדולה המחזקת ארבעים סאה כתב בא"א (סק"ח) דאסור משום דהוי אהל חשוב ולא דמי לכלי דמותר אבל ע"ע תהילה לדוד (שט"ו - י) ועיין שש"כ (כ"ד - ט"ז) בשם הגרשז"א דהפיכת חבית אין משום עשיית אוהל משום שצריך להרים אותה מהקרקע להשתמש במקום שמתחתיה משא"כ אם מניח דף ע"פ החבית כי אז הוה ליה כפתח וחשיב כאוהל הראוי לשימוש ועיין ערוך השלחן (שט"ו - ז - י"ז) שהביא הרא"ש (פרק ד' דצי"ה י"ב) דדבר שכונת האדם לעשות לאהל והיינו לצל א"צ לכל תנאים אלו כיון שתחלת עשייתו לאהל אסור לכן אין צריך מחיצות ולשמש באויר תחתיו ולכן מת המוטל בחמה אין צריך שימוש באויר תחתיו משא"כ בגיגית של שמן ומטה ושלחן וכיסוי על האוכלין צריך להשתמש באויר תחתיו ועה"ש (ז) הביא כלל זה גם הט"ז (ז) בשם הר"ן

ו) מחיצה לדרשה מותר שאינו מחיצה המתרת (מ"ב סק"ה)

ז) אין למנוע את הילדים לבנות באבני פלא כי אינם אלא צעצוע של ילדים ואין זה נחשב אפילו בגדר של בנין עראי (שש"כ ט"ז - הערה נ"ג) אם אין בו דיבוק וחבור

ח) לשחק במשיכת המטה על ראשו לאהל ג"כ מותר דרך שחוק דנחשב בנין של התינוקים

ט) מותר להניח פלאסטיק לכסות הסכך בשבת וביו"ט אם לא ירחיק החלל מן הסכך ג"ט

י) לפתוח לול תינוק שנקרא Pac-n-Play אין איסור בדבר משום אהל שדומה לכסא של פרקים (שט"ו - ה) מ"מ אפשר דיש חשש משום בנין אם הוא מ' סאה שהוא אמה על אמה ברום ג' אמות ועיין בשש"כ (כ"ד - הערה נ"ה) לענין בית המקפלת בציריים

יא) לכסה מאור חשמל בתיבה אין חשש אהל משום שהוא כסוי בעלמא ואין כאן מחיצות המגיעות לארץ ונחשב מלמעלה למטה אמנם יש חשש סכנה

יב) טי"ש קעסטי"ל (drawer) שנשמט כולה מן השלחן אסור להחזירה שעושה אהל (מ"ב סקמ"ח בשם הח"א) ויש מקילין דהמחיצות עשויות מכבר (בה"ל ש"ס) ותיקונו מוכיח עליו

יג) להאריך שלחן בעזרת המדף העומד לכן מותר דאינו אלא כמוסיף על אהל עראי דשרינן ואינו דומה למטה של פרקים כיון שהוא קל להסירו ולכן נקרא רפוי (שי"ג - ו)